Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Філософський факультет
Центр українознавства

Українознавчий альманах

Випуск 18

Київ
2015

Українознавчий альманах. Випуск 18. – К., 2015. – 260 с.

Випуск присвячено дослідженню здобутків та перспектив розвитку українства у світовому цивілізаційному процесі. Чільне місце у виданні відведено наступним аспектам заявленої проблематики: трансформація цивілізаційної ідентичності громадян України; внесок українства до скарбниці загальноєвропейських культурних і цивілізаційних досягнень; роль української еліти в процесах національної консолідації та цивілізаційного вибору українства; специфіка національно-культурних надбань українства в контексті світового цивілізаційного поступу; значення подій Євромайдану (Революції Гідності) та російської агресії проти України для формування цивілізаційних орієнтирів сучасності; роль закордонного українства в процесах цивілізаційних перетворень; гендерна політика української держави в контексті євроінтеграційних прагнень українства.

Для науковців, викладачів, студентів, аспірантів ВНЗ та широкого кола осіб, що цікавляться українознавчою проблематикою.

The main subject of the issue is the study of achievements and prospects of development of Ukrainianness in the world civilization process. The mail place is given to such aspects of the mentioned subject: transformation of civilization identity of the Ukrainian Citizens; contribution of the Ukrainians into the thesaurus of all-European cultural and civilization achievements; the role of the Ukrainian Elites in the processes of the national consolidation and civilization choice of Ukrainians; specificity of the national cultural achievements of Ukrainianness in the context of world civilization development; the role of the events of Euromaidan (Revolution of Dignity) and of the Russian Aggression against Ukraine for the formation of civilization referent points of contemporanety; participation of the Ukrainian Diaspora on the processes of civilization transformations; gender policy of the Ukrainian State in the context of European aspirations of Ukrainians.

For scientists, lecturers, students and post-graduate students as well as for all readers interesting in Ukrainian Studies.

Відповідальний редактор
д-р політ. наук, проф. *Микола Обушний*

Відповідальні за випуск
Ніна Авер'янова, Ірина Грабовська, Катерина Кобченко

Редакційна колегія:

М. І. Обушний, д-р політ. наук, проф. (відп. ред.); С. Р. Кагамлик, канд. істор. наук, ст. наук. співроб. (заст. відп. ред.); К. А. Кобченко, канд. істор. наук (відп. секретар); І. В. Верба, д-р істор. наук, проф.; Л. П. Гнатюк, д-р філол. наук, доц.; Т. Г. Горбаченко, д-р філос. наук, проф.; Л. В. Грицик, д-р філол. наук, проф.; М. В. Довбищенко, д-р істор. наук, доц.; О. П. Івановська, д-р філол. наук, проф.; В. П. Капелюшний, д-р істор. наук, проф.; В. Ф. Колесник, д-р істор. наук, проф.; А. Є. Конверський, д-р філос. наук, проф., акад. НАН України; В. І. Лубський, д-р філос. наук, проф.; А. К. Мойсієнко, д-р філол. наук; проф.; В. І. Панченко, д-р філос. наук, проф.; Г. Ф. Семенюк, д-р філол. наук; проф.; В. І. Сергійчук, д-р істор. наук, проф.; О. І. Салтовський, д-р політ. наук, проф.; Ю. М. Сорока, д-р істор. наук, проф.; О. І. Ткач, д-р політ. наук, проф.; В. Ф. Цвих, д-р політ. наук, проф.; Л. О. Шашкова, д-р філос. наук, проф.; М. А. Шульга, д-р політ. наук, проф.; В. І. Ярошовець, д-р філос. наук, проф.; Ч. С. Кірвель, д-р філос. наук, проф., зав. каф. філософії Гродненського держ. ун-ту ім. Лики Купали (Білорусь); А. М. Кумиков, д-р філос. наук, проф. каф. філософії Кабардино-Балкарського держ. ун-ту (Російська Федерація); Л. Здибел, д-р філософії габілітов., проф. Ін-ту філософії Ун-ту імені Марії Кюрі-Склодовської (м. Люблін, Респ. Польща); Я. Мокляк, д-р історії габілітов., проф. Ін-ту історії Ягеллонського ун-ту (м. Краків, Респ. Польща).

Затверджено Вченою радою Київського
національного університету імені Тараса Шевченка.
(Протокол № 6 від 21 грудня 2015 року)

Зареєстровано Міністерством юстиції України.
Свідоцтво про державну реєстрацію КВ № 16411–4883Р від 04.02.2010 р.
Згідно постанови ВАК України № 1-05/2 від 23 лютого 2011 р.

«Українознавчий альманах» визнано фаховим виданням
у галузі політичних, філософських, історичних та філологічних наук.

© Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2015
© Центр українознавства, 2015

Беззуб Юрій. Борис Грінченко в боротьбі за українську школу: стосунки з Христиною Алчевською. 133

Василик Ірина. Українство в Австро-Угорській імперії: цивілізаційні пошуки і спроби націєтворення. 136

Газізова Олена. Формування патріотизму сучасної молоді: українознавчий підхід 140

Голікова Олена. Діяльність професора Єжи Беньяміна Флята як фундатора та першого директора Інституту землеробства в Маримонті у 1819–1830 рр. (до 200-річчя Харківського НАУ імені В. В. Докучаєва) 143

Гончаренко Надія. Уявлення про національну культурну спадщину в сучасних українських підручниках з історії. 147

Гутник Марина. Українська технічна еліта в європейському науковому просторі: співпраця вчених Харківського практичного технологічного інституту з вищими технічними школами Західної Європи (кін. XIX – поч. XX ст.) 150

Довбищенко Михайло. Український досвід єдності християнства: історія та виклики сучасності. 152

Кагамлик Світлана. Становлення та діяльність української православної ієрархії ранньомодерного часу в цивілізаційному контексті 156

Кліш Андрій. Реалізація О. Барвінським ідей українського суспільно-християнського руху наприкінці XIX – на початку XX ст. 160

Кобченко Катерина. Тоталітаризм і Україна: досвід минулого та виклики сучасності 164

Конча Сергій. Типологія етногенезу українців 171

Кохан Олена. Підпорядкування міського життя Києва законам Російської імперії наприкінці XVIII – на початку XIX століття . . 176

Ластовський Валерій. Українські «Черкаси»: поява на історичній арені в контексті цивілізаційних процесів та історіографічного міфу. 179

Лехнюк Роман. Соціальні та політичні дилеми греко-католицького духовенства в Галичині на початку XX ст. (у світлі публіцистичної спадщини о. Онуфрія Волянського) 181

Ляшуга Ірина. Державний науково-дослідний інститут метрології: від підготовки висококваліфікованих кадрів до міжнародної співпраці (1966–1974) 185

Машкова Інна. Українська педагогічна періодика Канади як фактор розвитку сучасної українознавчої освіти. 188

Мишуста Анастасія. Українки-емігрантки на варті національної ідентичності (на прикладі діяльності Гуртка старших пластунок «Україна» в Чехословаччині [1933–1937 рр.]) 192

Мусієнко Ірина. Подолання російського імперського дискурсу в інтелектуальному просторі Європи як умова реалізації цивілізаційного вибору України 195

Орлова Тетяна. «Україна в європейському цивілізаційному вимірі» – новий перспективний курс у вищій школі. 198

Петренко Ірина. Діяльність Єлизавети Милорадович (1832–1890) у контексті українського національного відродження . . .201

Петрикова Валентина. Українознавство в українській Академії наук у 1920-ті рр.: культурно-інформаційна змістовність 205

Пушкін Ігар. Дзейнасць грамадскіх арганізацый украінскай супольнасці ў Рэспубліцы Беларусь (1991–2014 гг.) 208

Суховерська Ірина, Чорнописька Христина. Добровольчі батальйони нацгвардії України у громадсько-політичних візіях студентів Львівського національного університету імені Івана Франка 212

Шкода Наталія, Крилова Алла. Виникнення і становлення українського професійного драматичного театру Наддніпрянщини в другій половині XIX ст. 215

Шумило Сергій. Уявлення про Київ як «другий Єрусалим» у церковно-суспільній думці Русі-України 218

Філологічні науки

Громова Наталія. Особливості формування компетенції інтерпретації та перекладу іншомовних газетних текстів 224

Ґетка Йоанна. До питання про витоки українського громадянського суспільства: руськомовні василіанські «богословія нравоучітєльниє» XVIII століття 227

Денисюк Сергій. Юрій Шевельов і Дмитро Донцов: дві концепції національного розвитку 231

Зайдлер Наталія. «Вже ні долі, ні шляху зректися мені не дано»: художнє осмислення сенсу буття людини в поетичній збірці Галини Феліксон та Олега Гончаренка «Отражение. Відображення» 233

Крамар Ростислав. Ціна тріумфу: що змусило примадонну Соломію Крушельницьку покинути сцену Великого театру у Варшаві?. 236

Крамар Руслана. Маловідомі сторінки біографії Уляни Кравченко 240

Матвіюк Кузьма. Феномен Василя Стуса в контексті цивілізаційного поступу українства 244

Носова Богдана. Українська ідентичність у публіцистичному дискурсі: динаміка комунікативних впливів, кризові виклики . .248

Сорочук Людмила. Етнокультурна традиція українства у контексті світового культурного простору 252

Відомості про авторів 257

Lastovskyi, Valerii. Ukrainian "Cherkassy": Appearance on Historical Stage in the Context of Civilization Processes and Historiography's Myth 179

Lekhniuk, Roman. Social and Political Dilemmas of the Greek Catholic Clergy in Galicia in the Early 20th Century (In the Light of Journalistic Heritage of Onufriy Wolyanskyj) 181

Lyashuga, Iryna. State Research Institute of Metrology: from the Teaching of the Qualified Scientists to the International Cooperation (1966–1974) 185

Mashkova, Inna. Ukrainian Pedagogical Periodicals of Canada as the Factor of Advancing of Modern Ukrainian Studies' Education. 188

Myshusta, Anastacia. Ukrainian Women Emigrants on the Guard of National Identity (on the Example of Activity of the Union of senior Plast Woman Organization "Ukraine" in Czechoslovakia [1933–1937]) 192

Musiienko, Iryna. Overcoming of Russian Imperial Discourse in Intellectual Space of Europe as a Precondition of Implementation of Ukrainian Civilization Choice 195

Orlova, Tetiana. «Ukraine in the European Civilization Dimension» as the New Prospective Subject for Universities 198

Petrenko, Iryna. Activity of Elizaveta Miloradovich (1832–1890) in the Context of Ukrainian National Revival 201

Petrykova, Valentyna. Ukrainian Studies at the Ukrainian Academy of Sciences in the 1920es: Cultural and Informative Aspects 205

Pushkin, Ihar. Public Organizations' Activities of the Ukrainian Community in the Republic of Belarus (1991–2014) 208

Sukhoverska, Iryna; Chornopyska, Khrystyna. Voluntary Battalions of Ukrainian National Guard in Socio-Political Views of the Students from Lviv National Ivan Franko University 212

Shkoda, Natalia; Krylova, Alla. Appearance and Formation of the Ukrainian Dramatic Theater in Dnieper Ukraine in the Second Half of the 19th Century 215

Shumylo, Sergii. Representations of Kyiv as the «Second Jerusalem» in the Church and Public Opinion in Rus-Ukraine 218

Philological Sciences

Hromova, Natalia. Peculiarities of Competence for Interpretation and Translation of Foreign Newspaper Texts 224

Getka, Joanna. To the Question of the Origins of the Ukrainian Civil Society: Basilian's "Moral Divinities" of the 18th Century in Old Ukrainian Language 227

Denysiuk, Serhiy. Yurii Sheveliov and Dmytro Dontsov: Two Concepts of National Development 231

Zaidler, Natalia. «I am no More Able to Disclaim either my Destiny or my Way»: Literary Understanding of the Human Being Sense in the Poetry Book of Halyna Felikson and Oleh Honcharenko «Reflections» 233

Kramar, Rostyslav. Price of the Triumph: What Forced Prima Donna Solomiya Krushelnytska to Leave the Great Theatre in Warsaw? 236

Kramar, Ruslana. Unknown Pages of Ulyana Kravchenko's Biography 240

Matviyuk, Kuzma. Vasyl Stus Phenomenon in the Context of Civilization Progress of Ukainianness 244

Nosova, Bogdana. Ukrainian Identity in Opinion Writing Discourse: the Dynamics of Communication Impacts, Crisis Challenges 248

Sorochuk, Ludmyla. Ethno-Cultural Tradition of the Ukainianness in the Context of World Cultural Space 252

About the Autors 257

Філологічні науки

УДК 81'255:81'42]:82–92

Наталія Громова

Особливості формування компетенції інтерпретації та перекладу іншомовних газетних текстів

Стаття присвячена особливостям формування компетенції інтерпретації та перекладу іншомовних текстів періодичних видань, зокрема англомовних газетних текстів, яка актуалізована в зв'язку з євроінтеграційним курсом України та зростанням ролі комунікації з активним використанням англійської мови. Проаналізовані погляди дослідників на взаємозв'язок інтерпретації та перекладу; розглянуто зміст поняття міжмовного перекладу; проаналізовано види перекладу; визначено роль перекладача у відтворенні замислу автора; встановлено лексико-семантичні та стилістичні особливості іншомовних газетних текстів.

Ключові слова: *газетні тексти, інтерпретація, переклад, смисл, стиль, особливості формування компетенції інтерпретації та перекладу.*

Natalia Hromova

Peculiarities of Competence for Interpretation and Translation of Foreign Newspaper Texts

The article deals with interpretation and translation peculiarities of foreign periodical issues texts, English newspaper texts in particular, actuality in connection with the European integration course of Ukraine and increasing the role of the communication with English language. Viewpoints of researchers are analyzed and interconnections between the processes of interpretation and translation are established; the notion of "interlingual translation" is given; different types of translation are presented; the role of a translator is defined in the process of reflecting the author's intention; lexical, semantic and stylistic peculiarities of foreign newspaper texts are established.

Keywords: *Interpretation, Newspaper Text, Sense, Style, Translation, Formation of translation Competence.*

Наталия Громова

Особенности формирования компетенции интерпретации и перевода иностранных газетных текстов

Статья посвящена особенностям формирования компетенции интерпретации и перевода иностранных текстов периодических изданий, а именно англоязычных газетных текстов, которая актуализирована в связи с евроинтеграционным курсом Украины и возрастанием роли коммуникации с активным использованием английского языка. Проанализированы взгляды исследователей на взаимосвязь интерпретации и перевода; предложено определение понятия межязыкового перевода; рассмотрены виды перевода; определена роль переводчика в отображении замысла автора; установлены лексико-семантические и стилистические особенности иностранных газетных текстов.

Ключевые слова: *газетные тексты, интерпретация, перевод, смысл, стиль, особенности формирования компетенции перевода и интерпретации.*

Цивілізаційний поступ людства переконливо доводить, що розмаїття мов і культур, їх змістовний діалог у сучасному світі сприяють накопиченню та збагаченню культурного досвіду й картини світу різних народів.

Чітко визначений курс України на євроінтеграцію, постановка задач в системі державної служби мати спеціалістів з вільним володінням іноземними мовами актуалізували звернення до лінгвістичних проблем формування компетенції перекладу та інтерпретації англомовних текстів. Розвиток новітніх технологій навчання надають можливість для опанування в середовищі українських студентів будь-яких мов, отримання інформації не лише з вітчизняних україномовних, а й з автентичних іншомовних джерел. Проте, існування міжкультурних відмінностей викликає певні складнощі під час обміну інформації, зокрема під час читання та перекладу іншомовних текстів.

Навчання у сучасних вищих навчальних закладах України стає все більш професійно-орієнтованим, а іноземна мова для багатьох студентів – інструментом для отримання професійної інформації з іноземних джерел, зокрема періодичних наукових, технічних та інших видань. Тому, особливу увагу дослідників з царини філології, методики, педагогічної психології привертають іншомовні публіцистичні тексти, як сучасне джерело та засіб передачі повідомлення від автора читачеві.

Проблемі читання і розуміння газетних текстів, як іншомовних, так і текстів рідною мовою, присвячені роботи філологів, журналістів та педагогів, які розглядають її з точки зору лексико-семантичних особливостей (Арнольд І. В., Вэньцзе Ч., Коньков В. І, Кучерова О. О., Солганік Г. Я., Тер-Минасова С. Г., Хаблак Г. Г., Чемерис І. М., Cargi A., Feld R. C., Grieswelle D.) або стильових особливостей (Лисакова И. П., Манькова Л. А., Муравйова Н. В., Почепцов Г. Г., Суворов С. П., Сичов О. С.). Особливостям розуміння та перекладу текстів різних жанрів присвячено дослідження Єлізарової Г. В., Усатої В. В, Халеєвої І. І., Эко У., інших науковців, але на наш погляд, недостатньо розробленою залишається проблема адекватності інтерпретації та перекладу іншомовних текстів.

Метою даної роботи є виявлення особливостей формування компетенції інтерпретації та перекладу іншомовних газетних текстів.

Основними завданнями вважаємо такі: 1) визначення поняття міжмовного перекладу; 2) аналіз лінгвістичних та екстралінгвістичних особливостей інтерпретації та перекладу іншомовних текстів; 3) виявлення лексико-семантичних та стилістичних особливостей іншомовних газетних текстів, зокрема англомовних.

Проблема інтерпретації іншомовного тексту як предмет дослідження найчастіше пов'язана з проблемою перекладу в лінгвістичній та психологічній літературі. Ставлячи питання

перекладу, І. В. Чаричанська умовою адекватності вважає рівність якості та кількості всіх можливих інтерпретацій, як оригіналу, так і перекладу. Автор згадує такі типи помилкових інтерпретацій авторського тексту: додавання нової інформації і залишення суттєвої інформації поза увагою, звуження поля інтерпретації, а також його розширення у конкретних питаннях. Таким чином, межі адекватності перекладу залежать від компетенції перекладача, який є відповідальним за збереження задуму автора оригінального тексту, незважаючи на можливі заміни або втрати лексичних одиниць під час перекладу іншою мовою [8].

Найістотніші втрати інформації, як зауважує Г. Е. Мірам, трапляються на етапі перекодування повідомлення, оскільки слово, оформлене в перекладі іншою мовою, сприймається інакше й не відтворює всі смислові відтінки, яке воно мало в оригінальному тексті [3]. Тому, співпраця автора з перекладачами або «переговори», як її називає У. Еко, передбачає спільний процес узгодження варіанту декодування і передачі вихідного повідомлення іншою мовою або іншою семіотичною системою [11].

Існує думка про неможливість існування адекватного перекладу взагалі, оскільки це неможливо довести. Вважається, що художній текст має безліч можливих інтерпретацій і всі вони мають право на існування, тому немає можливості об'єктивно оцінити переклад і встановити його адекватність авторському задуму в тексті оригіналу.

Дослідник І. І. Євлампієв називає видами інтерпретації переклад смислу повідомлення іншою мовою, надання змісту інтеркультурним реаліям, історичним подіям, що набувають різних смислів з точки зору сучасності [2].

Робота перекладача передбачає намагання зберегти смисл повідомлення, закладений в текст автором, і адаптацію його до культурного й історичного рівня читача та суспільства в цілому. Перекладач зацікавлений у пошуках компромісу між двома мовами, а отже, відповідність перекладу тексту його оригіналу є суб'єктивним баченням перекладача як образів в тексті, так і мовної норми.

Р. Якобсон пропонує такі види перекладу: внутрішньомовний, тобто інтерпретація вербальних знаків за допомогою інших знаків всередині мови, міжмовний, тобто інтерпретація вербальних знаків однієї мови за допомогою вербальних знаків іншої мови, та міжсеміотичний переклад, тобто інтерпретація вербальних знаків невербальними знаками [12]. Таким чином, міжмовний переклад уособлює певну інтерпретацію, суб'єктивну версію авторського тексту.

Під час перекладу важливим є не тільки формальний зміст повідомлення, а і його внутрішній смисл, мета повідомлення, інтенція автора. При цьому мовна форма висловлювання не завжди збігається із смислом повідомлення. Висловлювання окремо від контексту має можливість набути різних значень і не завжди зрозуміле за межами ситуації. Це підтверджує думку про те, що розкриття значень окремих складових тексту не дорівнює розкриттю загального смислу повідомлення. Тому перекладач повинен відтворити справжній смисл сказаного та інтерпретувати висловлювання автора відповідно до інтенції останнього. З іншого боку, перекладач повинен дотримуватись стилю твору та його жанру. А оскільки історичні епохи творчості автора і перекладача відрізняються, це відбивається на їх світогляді, а отже і в мові. Проблема виникає ще і в тому, що завдяки багатозначності текстів залежно від ситуації і різноманітності інтерпретацій цих текстів робиться неможливим створення єдиних чітких критеріїв оцінювання відповідності перекладу оригіналу.

Відомо, що кожна мова і культура відбиває навколишній світ, об'єктивну і суб'єктивну реальність виходячи з тенденцій і протиріч в самій культурі, поєднуючи весь можливий культурний досвід розвитку певної нації, тому в будь-якій мові немає одного конкретного образу інтерпретованої реальності. Оскільки, національна картина світу визначає мовну картину світу будь-якої нації, тому важливим є пам'ятати, що мова відображає національні особливості народу-носія цієї мови, його дух і ментальність, яка не завжди зрозуміла і близька носіям інших мов і культур.

Говорячи про теорії перекладу дослідник Г. Е. Мірам поділяє їх на два основні підходи: трансформаційний та денотативний. Трансформаційний підхід передбачає «перетворення об'єктів та структур однієї мови на об'єкти та структури іншої за певними правилами» [3, с. 45].

Другий підхід є більш комплексним і включає декілька етапів. Спочатку об'єкт перекладу сприймається тією мовою, з якої робиться переклад, потім створюється образ повідомлення і лише після цього створений образ зазнає інтерпретації засобами мови перекладу. Таким чином, трансформаційний метод встановлює взаємозв'язок між окремими словами і сполученнями слів мов-учасниць перекладу, в той час як денотативний метод забезпечує переклад смислу повідомлення, уникаючи зв'язку з кожним словом вихідного тексту, має ширший вибір мовних засобів для виразу смислу мовою перекладу. Цей спосіб перекладу має назву «інтерпретації» і використовується перекладачем під час порівняння та пояснення реалій інших культур та світоглядів.

Під час перекладу відбувається пошук такої одиниці мови, яка б, на думку Л. С. Бархударова, відповідала одиниці вихідної мови, при цьому окремі одиниці вихідної мови не перекладаються засобами мови перекладу. Таким чином, існує одиниця перекладу, якою можуть бути одиниці будь-якого мовного рівня (фонеми, морфеми, слова, словосполучення, речення, текст). Найскладнішим автор вважає те, що в тексті одиницею перекладу можуть виступати одиниці різних мовних структур – від слова до речення, тому потрібне особливе вміння віднайти цю одиницю перекладу.

Л. С. Бархударов поділяє переклад на три типи: адекватний, буквальний і вільний. Адекватний переклад відбувається на рівні, «необхідному і достатньому для передачі незмінного плану змісту за відповідність норм мови перекладу» [1, с. 9].

Буквальним перекладом автор називає переклад нижчого рівня, ніж попередній, і заперечує його припустимість взагалі. Вищим рівнем перекладу на відміну від адекватного та буквального є вільний переклад. Проте, його недоліком є змальовування подібної ситуації замість передачі смислу вихідного речення. Стосовно художніх текстів слід погодитись з тим, що буквальний переклад художніх текстів можливий лише у крайньому випадку, або є застарілим.

Різниця в моделях світу інших культур помітна під час зустрічі (наприклад, під час перекладу іноземною або з іноземної мови) з реаліями інших культур, які можуть не існувати або існувати в іншому кількісному варіанті. Перекладачі в таких випадках використовують принцип «одомашнення» (У. Еко), який полягає в заміні іншомовного терміну тим, що є рідним і зрозумілим читачу згідно його культури і, не зберігаючи первісного значення терміну, передає основний настрій і стиль повідомлення. Ми вважаємо, що через читання – перекладання – інтерпретації художніх творів різних народів і відбувається взаємозбагачення мовного поля народів.

Таким чином, слова окремо взятої мови пов'язані певними асоціаціями з предметами, ідеями, реаліями, культурним

надбанням окремої нації і, тому, не можуть повністю співпадати за значенням з подібними словами іншої мови, бо несуть в собі історичний досвід цілої нації протягом багатьох десятиліть. Кожна нація розвивається своїм шляхом, проходить свої історичні етапи і цей шлях відбивається як в культурі так і в мові, надаючи словам особливих, до кінця зрозумілих лише носіям цієї мови значень і смислів. Як правило, людина мислить тими категоріями, які належать до її рідної мови і на їх основі будує власну картину світу. В процесі інтерпретації художнього тексту читач вбачає смисли, виходячи зі світоглядів свого часу, своєї епохи, особливо це стосується текстів минулих часів, коли настрої, віра і сподівання автора отримали перевірку історією і надали читачу нове висвітлення тогочасних ідей. В цьому полягають екстралінгвістичні особливості перекладу.

Отже, з кожним історичним поворотом, новим етапом людської історії прочитання і розуміння тексту змінюється, смисли оновлюються, розширюються, збагачуються, підтверджуючи теорію існування багатьох інтерпретацій і неможливості зупинитись на єдиній правильній інтерпретації тексту.

Визначаючи поняття перекладу, ми погоджуємося з думкою У. Еко в тому, що переклад передбачає розуміння внутрішньої системи мови та побудову текстуальної системи перекладу, що здатна здійснити на читача такий самий вплив з точки зору семантики, стилістики, емоційного навантаження, як і оригінальний текст [11].

На особливу увагу перекладачів заслуговують тексти іншомовних періодичних видань, які за своїми лексико-семантичними особливостями не поступаються художнім.

За спостереженнями С. П. Суворова та І. М. Чемерис, автори англомовних газетних текстів надають перевагу розмовному стилю написання більшості газетних матеріалів. Вони намагаються широко використовувати кліше усної комунікації та жаргонізми, завдяки яким надають текстові специфічних рис авторського стилю. За дослідженнями лондонського видавництва газети "Times" щодо особливостей американської журналістики було встановлено надмірне бажання журналістів привернути увагу читачів до газетних текстів і звідти надати перебільшену драматизацію текстів. Спроби надати інформації занадто захоплюючого та хвилюючого змісту викликає напруження у читача або виховує в ньому байдужість. Щодо доцільності використання кліше в газетних текстах, то думки експертів в цій галузі розділились: одні вважають це поганим тоном (Дж. Оруел), інші – способом оживити текст і зробити його ближчим до читача (Р. Копперoуд, Р. Нельсон) [5, 9].

За лексичною наповнюваністю іншомовні газетні тексти містять великий відсоток власних імен і назв, інтернаціоналізмів, оцінно-експресивної лексики, різностильової лексики, усталених висловів і кліше. З точки зору словотворення та фразеології англомовні газетні тексти містять часте вживання фразеологічних словосполучень в якості мовних штампів, вживання конструкцій «дієслово + that» для повідомлення чиїхось висловлювань або заяв, заміна дієслів сполученнями «дієслово + іменник», наявність великої кількості безособових зворотів, вживання скорочень в текстах, вживання в британських газетних текстах переважної кількості констататив, як регуляторів взаємодії автора і читача, які наголошують на відстороненої позиції автора стосовно повідомлення [4].

Стилістика газетних текстів є неоднорідною і залежить від прагматичної спрямованості періодичного видання. Прагматичність газетних текстів характеризується особливою інтенсивністю, пов'язаною з когнітивним станом незвичайності та зацікавленості, забезпеченими такими лінгвістичними засобами як контраст, мовний повтор та мовна гра. Отже, такі засоби сприяють підвищенню емоційно-оцінного впливу газетної інформації на формування свідомості читачів.

Оцінні засоби в текстах газетних матеріалів, зазвичай, представлені за допомогою метафор (враховуючи й індивідуально-авторські), оцінних висловів, кліше усної комунікації, жаргонізмів, контекстуально-оцінними засобами, тобто, фразеологізмами, вторинними номінаціями (синоніми, перифрази), модальними словами та маркуванням слів лапками [6; 7; 10].

Серед синтаксичних засобів найбільш вживаними є повтор, паралелізм, еліпсис, парцеляція, чергування довжини висловлювань та характерних граматичних конструкцій.

Специфіка відбору мовних засобів для написання газетного тексту спонукає автора вдаватись до дій, що полегшують сприйняття статті різними колами читачів. У випадках вжитку специфічної термінології, абревіатур та скорочень автор використовує такі засоби, як пояснення, особливо часто за допомогою знаків пунктуації (дужки або тире).

Отже, переклад іншомовних текстів на денотативному рівні характеризується розумінням внутрішньої системи мови вихідного повідомлення і створення тексту-перекладу, який здійснює такий самий лексико-семантичний, стилістичний та емоційний вплив на читача, як і текст оригіналу. Опанування іноземною мовою на цьому рівні є достатнім для того, щоб вважати сформованою компетенцію перекладу та інтерпретації англомовного газетного тексту.

Будь-який переклад текстів художнього або газетного стилю має ознаки суб'єктивної інтерпретації перекладача. Інтерпретації можуть змінюватись залежно від історичних та культурних умов розвитку людства. Лінгвістичними особливостями перекладу вважаємо адекватну передачу авторського повідомлення, його стилю та жанру мовними засобами іншої мови. Серед екстралінгвістичних важливим виявляється урахування інтенції автора та історико-культурних особливостей створення тексту. Врахування перекладачем лексичних та стилістичних особливостей написання іншомовних газетних текстів разом з їх екстралінгвістичними особливостями сприятиме створенню тексту-перекладу, адекватному тексту-джерелу.

Перспективним вважаємо подальше дослідження мовних та стильових особливостей газетних текстів англомовних видань та їх порівняльний аналіз з особливостями україномовних газет, що дасть змогу для подальшої гармонізації текстів вітчизняних та зарубіжних періодичних видань, що також сприятиме впевненому входженню українських фахівців в інформаційний простір ЄС.

1. *Бархударов Л. С.* Уровни языковой иерархии и перевод (на материале перевода с английского языка на русский) / Л. С. Бархударов // Тетради переводчика. – М.: Международные отношения, 1969. – С. 3–12. 2. *Евлампиев И. И.* Два измерения интерпретации / И. И. Евлампиев // Метафизические исследования. Вып. 1. Понимание. Альманах Лаборатории Метафизических Исследований при Философском факультете. – СПбГУ, 1997. – С. 138–152. 3. *Мирам Г. Э.* Профессия: переводчик / Г. Э. Мирам. – К.: Эльга, Ника-Центр, 2006. – 160 с. 4. *Смирнова А. В.* Чужая речь как элемент аргументации в британском газетном дискурсе: дис. канд. филол. наук: 10.02.04 / Смирнова Алла Витальевна. – СПб., 2006. – 169 с. 5. *Суворов С. П.* Особенности стиля английских газетных заголовков (по материалам DailyWorker) / С. П. Суворов // Язык и стиль. – М., 1965. – С. 1–4. 6. *Сычев А. С.* Стилеобразующие факторы и стилеобразующие черты газетно-публицистической

речи / А. С. Сычев // Вестник Омского университета. – Омск, 1999. – Вып. 3. – С. 93–96. 7. *Хаблак Г. Г.* Грамматические особенности газетно-публицистической речи / Г. Г. Хаблак // Вестник МГУ. – Сер. 10. – 1984. – № 5. – С. 36. 8. *Чарычанская И. В.* К вопросу о переводческой интерпретации / И. В. Чарычанская // Язык, коммуникация и социальная среда. – 2004. – Вып. 3. – С. 63–71. 9. *Чемерис І. М.* Формування професійної компетентності майбутніх журналістів засобами іншомовних періодичних видань: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 «Теорія та методика навчання: германські мови» / І. М. Чемерис. – 2008. – 24 с. 10. *Щербакова О. В.* Когнитивные механизмы понимания комического: автореф. дис. ... канд. психол. наук: спец. 19.00.01 «Общая психология, психология личности, история психологии» / О. В. Щербакова. – Санкт-Петербург, 2009. – 29 с. 11. *Эко У.* Сказать почти то же самое. Опыты о переводе / У. Эко. – СПб.: Симпозиум, 2006. – 574 с. 12. *Якобсон Р.* О лингвистических аспектах перевода / Р. Якобсон // Вопросы теории перевода в зарубежной лингвистике. – М., 1978. – С. 16–24.

УДК 2(91):172.12"17"

Йоанна Ґетка

До питання про витоки українського громадянського суспільства: руськомовні василіанські «богословія нравоучітєльниє» XVIII століття

У статті розглядаються тексти морального богослов'я, видані у XVIII столітті у василіанських друкарнях. Попри їхнє головне завдання, яке полягало у релігійній просвіті вірних, вони містили інформацію соціального характеру. Мета статті – відповісти на питання про роль, яку ці видання відіграли у формуванні українського громадянського суспільства.

Ключові слова: *василіани, друкарство, XVIII століття, уніатське моральне богослов'я, українське суспільство*

Joanna Getka

To the Question of the Origins of the Ukrainian Civil Society: Basilian's "Moral Divinities" of the 18th Century in Old Ukrainian Language

The article is devoted to the analysis of the Moral Theology's Texts, printed in the 18th century in the Publishing Houses of the Basilian Order. Besides of their main goal of the religious educations of believers they also included information of social character. The aim of this article to answer the question about the role of these publications in the formation of the Ukrainian Civil Society.

Keywords: *Basilian's Printing, Eighteenth Century, Uniate Moral Theologies, the Ukrainian society.*

Йоанна Ґетка

К вопросу об истоках украинского гражданского общества: василианские «богословия нравоучительные» XVIII столетия на староукраинском языке

В статье рассматриваются нравоучительные богословия, опубликованные в XVIII веке в василианских типографиях. Несмотря на то, что их основной целью было обучение верующих, в них можно найти содержание социального характера. Целью статьи является ответ на вопрос о роли, которую они сыграли в процессе формирования украинского гражданского общества.

Ключевые слова: *Василиане, печать, XVIII век, униатские нрвоучительные богословия, украинское общество.*

Василіанське моральне богослов'я на тлі видавничої діяльності монахів

Василіани у XVIII ст., окрім виконання своїх безпосередніх монаших обов'язків, займалися проповідницькою та освітньою діяльністю у східних регіонах Речі Посполитої. З цією метою вони організували мережу шкіл і друкарень. Така діяльність була реалізацією конституції чернечого ордену, опублікованої в 1772 році у Почаєві. У цих правилах василіанського чину наголошується необхідність освіти для слави Божої [1, с. 113–114].

Василіани утримували шість типографій – у Вільнюсі, Супраслі, Почаєві, Уневі, Львові та Мінську, які, крім релігійних видань, видавали також тексти світського характеру. Треба відзначити, що книжки у цих друкарнях видавалися різними мовами: тексти, видані мовою літургії уніатської церкви – церковно-слов'янською, зустрічаються поряд із надрукованими «русинською», польською, латинською, німецькою, французькою і навіть литовською та румунською. Співвідношення між текстами, надрукованими латиницею і кирилицею, було різним, воно залежало від місцевого попиту [2, с. 248–251]. Василіани зверталися до своїх читачів, послуговуючись їхнім мовним кодом, що гарантувало зрозумілість інформації, яку монахи прагнули передати читачам. Це впливало на становлення «простої мови» (у випадку унівської чи почаївської друкарні – її українського варіанту), як мови друкованих видань, а також піднімало престиж цієї мови та рівень етнічної свідомості читачів. Таким чином, вибір василіанських друкарень як предмету досліджень – невипадковий. Аналіз мови та змісту василіанських видань показує, що їхня видавнича діяльність на колишніх східних рубежах Речі Посполитої була феноменом, який з одного боку, віддзеркалює, а з іншого – формує лінгвокультурну та соціокультурну ситуацію.

Рішення про видання руськомовного «Богословія нравоучітєльного», яке допомагало б парохам поглибити їхні богословські знання та виконувати священичу місію, було ухвалене 17 вересня 1720 року на останній публічній сесії Замойського синоду, що відбувалася в церкві Покрови Пресвятої Богородиці. Книжка мала бути зібранням догматів уніатської церкви. У 1722 році в Супраслі видали текст морального богослов'я руською мовою у формі катехизму, що складався з питань і відповідей: *Собраніе припадковъ краткое і духовнымъ особомъ потребное* (далі: *Собраніе*... або: *моральне богослов'я*)*.

Ця книжка була однією з найважливіших уніатських інтерпретацій як догматичних справ, так і морально-просвітницьких. Її неодноразово модифікували: видавали мінімум 7 разів**, але тільки два видання – перше супрасльське

* Дослідження, проведені на потреби даного аналізу, профінансовані з коштів Національного цен ру науки РП, наданих на підставі рішення № DEC-2012/07/D/HS2/03672.

** На підставі даних з бібліографій та бібілотечних каталогів сьогодні можна назвати два супрасльські видання 1722 р. та скорочену версію 1759 р., які були завершальною частиною *Собранія*..., де було вміщено пояснення